

Hij *miste* erg het ouderlijk huis. Zij moesten reeds vroeg hun vader missen.

Zo wij uwe hulp *ontberen*, zullen onze zaken niet gered kunnen worden.

383. DEUGDZAAM, BRAAF, VROOM.

Deugdzaam is hij die rijk is aan deugd, die vele deugden bezit. **Braaf** wordt bepaaldelijk toegepast op iemand die zedelijke kracht heeft, die zich bewust is van zijn plichten en ze nakomt, op wie men dus vertrouwen kan.

Vroom is hij die uitmunt in het betrachten van zijn plichten jegens God, en in 't algemeen hij die godsdienstig is en hiervan blijk geeft door zijn daden.

De eens aangenomen grondregelen van het deugdzaam leven. Zij was een braaf en deugdzaam meisje, zodat haar omgang met de kinderen gunstig voor hun opvoeding moest wezen.

Gij zijt braaf en werkzaam; ik dank God dat Hij, tot beloning voor al mijn zwoegen, u goed en deugdzaam laat zijn. Een belang dat bij hem met reden bijzonder hoog stond aangeschreven: de opleiding van een brave en bekwame geestelijkheid.

Hij is slechts vroom voor de wereld.

384. DEUGNIET, SCHOFT, SCHELM, SCHURK.

Deugniet is de algemene benaming voor iemand die slecht is, voor een nietswaardig persoon. (Thans alleen in Z.-Nedl. in die betekenis).

Schoft is iemand die lelijke streken uithaalt, die anderen op grove wijze benadeelt, iemand met weinig zedelijk gevoel.

Schelm is een persoon met een laag karakter, iemand wie misdaden tegen de zedelijke of maatschappelijke wet kunnen ten laste gelegd worden.

Schurk drukt dit in nog sterkere mate uit; die benaming geldt vooral een gewetenloze bedrieger of afzetter.

Haar spijt betonend, dat vrouw S. in de druk zou komen voor zulke deugnieten.

Ge moest al lang afgezet zijn, ellendige schoft! Men kan heel veel geld hebben, en ook alles betalen, en daarom toch een slechte schoft van een kerel zijn.

De schelmen, die in een woning breken. Een schelm is hij die het misdadige herdenkt, en het liefelijke vergeet!

Zeer zeker, al de schurken, kwezels en knoeiers zijn uit Frankrijk niet verdwenen. Het is een doortrapte schurk.

385. DIEPTE, AFGROND, KOLK.

Diepte is het algemene woord voor een zich ver naar beneden uitstrekkeende ruimte.

Afgrond is een ruimte die geen grond heeft, een peilloze, of althans voor het oog niet peilbare diepte; hierbij komt altijd de bijgedachte van het gevaarlijke en ijzingwekkende, dat aan zulk een diepte verbonden is. Het kan zowel gebruikt worden voor een diepte zonder water als voor een onpeilbaar diepe watermassa.

Kolk is een meestal peilloze diepte of afgrond, bijna altijd van water.

De Atheners en Spartanen wierpen enige dezer gezanten in een diepte zonder grond. De gruwzame diepten, waar handenwringen is en tandengeknars.

Hij zag dikwerf met ijsing neder in diepe afgronden. Een gebergte vol afgronden. Aan de rand van een afgrond.

De diepe kolken der zee werden gezien, de gronden der wereld werden ontdekt. (SAM. 22, 16.) De zee is een grondeloze kolk.

386. DIER, BEEST.

Dier is de algemene benaming.

Beest duidt alle redeloze wezens aan.

De mens staat boven het dier. Plaag dat arme dier niet. Een beest slachten. Het beest in de mens breekt los.

387. DIJ, BIL.

Dij is het gedeelte van het menselijk lichaam tussen de knie en de heup.

Bil is de vlezige achterzijde daarvan.

De kledij van deze Javanen is een rokje met tamelijk wijde mouwen, hangende tot op de dijen.

Een kind op de billen geven. Wie zijn billen brandt, moet op de blaren zitten.

388. DOM, ONNOZEL, ONKUNDIG, ONWETEND.

Weinig verstand of kennis bezittend.

Dom wijst op bekrompenheid en traagheid van verstand, zodat men vele zaken niet of zeer moeilijk kan begrijpen.

Onnozel duidt aan, dat iemand slechts zwakke geestvermogens en daardoor een zeer beperkt verstand bezit.

Onkundig en **onwetend** drukken alleen een gemis aan kennis uit, terwijl men de natuurlijke aanleg daarbij in het midden laat.

Onkundig heeft meer betrekking op de kennis van een bepaalde zaak, **onwetend** duidt meer op het ontbreken van algemene kennis.

Hij is veel te dom om naar 't college te gaan. Al wie niet geneigd is met een domme massa in te stemmen. Hebt ge wel eens in een trein of in een tram gelet op al die domme, lelijke gezichten?

Bas was erg achterlijk, bijna onnozel, een onmogelijk domme jongen voor negen jaar. Er kwam een dienstbode toegelopen; het was een jong meisje van buiten, die er tamelijk onbeschaafd en onnozel uitzag.

De onkundige reiziger, die dit verschijnsel nimmer gezien heeft, gaat op dit gewaande meer af. De onkundige weet toch van Prins Willem, van Alva te verhalen.

Mensen, die beweren, dat de werkmans dom en onwetend blijven moet. (TEIRLINCX) Mijn vader heeft mij de Franken afgeschilderd als strijd-zuchtige lieden, vol onversaagdheid en heldenmoed, maar tevens ruw. onwetend en wild.

389. DOMMOOR, BOTTERIK, STOMMERIK.

Duiden op grote traagheid van geest bij een bepaald persoon.

Domoor heeft meer betrekking op de onwetendheid;

botterik en **stommerik** op het onvermogen om te leren of te begrijpen.

Wie dat kameraadschap noemt, mag een domoor heten. Gij kent uw lessen niet... Uw vader zei u onlangs nog dat gij een domoor zijt.

Dat oog zonder uitdrukking, dat gelaat zonder zin, die openstaande mond, — alles te zamen roept u toe: 't is een botterik.

Hij bekent zelfs overal, dat hij niet knap is, en de mensen zijn dus overtuigd, dat hij geen stommerik kan wezen.

Synoniemen

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS